

Uluslararası Yükseköğrenim Öğrencilerinin Temel Sorun Alanları: Azerbaycan Uyruklu Öğrenciler Üzerinde Nitel Bir Çözümleme

The Main Problem Areas of International University Students: A Qualitative Analysis on Azerbaijan Students

Rüya Ehtiyar¹ , Özlem Güzel¹ , Hijran Rzazade²

¹Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Antalya

²Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta

Özet

Eğitim pazarının önemli bir ayağını, 21. yüzyılda, uluslararası entegrasyon yaratacak ve yaşatacak kitleleri eğitmeyi amaçlayan uluslararası öğrenci dolaşımı programları oluşturmaktadır. Ülkeler arasındaki uluslararası öğrenci değişimi uygulamaları, öğrencilere ve öğrenci ağırlayan eğitim şehirlerine katkı sağlarken, beraberinde bir takım sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmanın amacı, uluslararası yükseköğrenim öğrencilerinin karşılaşması olası temel sorun alanlarını belirlemektir. Nitel araştırma yöntemi tercih edilen çalışmada, öğrencilerin yaşadıkları sorunları bireysel deneyimlerine dayanarak ortaya çıkarmak amaçladığından olgubilim (fenomenolojik) araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırma örneklemini olarak seçilen Akdeniz Üniversitesinde eğitim gören Azerbaycan uyruklu öğrenciler ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve betimleyici analize tabi tutulmuştur. Çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı temel sorunlar, “ekonomik sıkıntılar, dil yetersizliği, barınma, kandırılma ve korkutulma duygusu, tecrübesizlik, resmi prosedürler konusunda bilgi eksikliği, kültürel farklılık, destek eksikliği ve dışlanmışlık” olarak tespit edilmiştir. Ekonomik sıkıntılar ve barınma sorunu en çok bahsi geçen temel sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışmada öğrencilerin karşılaştıkları temel sorunlar ile başa çıkma stratejileri de ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Ekonomik sorunlar, psikolojik sorunlar, sosyo-kültürel sorunlar, uluslararası yükseköğrenim öğrencileri.

Abstract

The international student mobility, aiming to create and sustain international integration has been an essential part of the education market in the 21st century. However, while such international student exchange programs contribute to the students and the cities hosting them, they bring along some problems. The aim of this study is to identify the main problem areas that international university students are likely to encounter. By applying the qualitative research method, the phenomenological research design was used in the study since it aims to reveal the problems of students based on their individual experiences. In-depth interviews were conducted with the Azerbaijani students studying at Akdeniz University selected as the research sample, which were then descriptively analyzed. The main problems were identified as “economic problems, inability to understand the local language, problems with accommodation, feeling cheated and intimidated, being inexperienced, lack of knowledge about the formal procedures, cultural diversity, lack of support, and exclusion”. The problems regarding finance and accommodation emerged as the most frequently mentioned problems. The main strategies to overcome these problems are also discussed.

Keywords: Economic problems, international students, psychological problems, socio-cultural problems.

Iki binli yıllar her alanda büyük dönüşümlerin yaşandığı bir dönemi ifade etmektedir. Rekabette, ekonomide, teknoloji ve enformasyonda, sosyo-kültürel değerlerde dönüşümlere neden olan globalleşmenin eğitim alanındaki en belirgin etkilerinden biri uluslararası öğrenci hareketliliğinin artmasıdır. Nitekim dünya ekonomisinin küreselleşmesi, hükümetlerin rekabet avantajını yakalama isteği ve uluslararası organizasyonların yatırım politikaları, gelişmiş ülkelerdeki yükseköğrenimin uluslararasılaşmasına hızlandırıcı bir etki yapmıştır (Levent ve

Karaevli, 2013). Uluslararası öğrenci hareketliliği, bir öğrencinin, yaşadığı ülkenin dışına eğitim amacıyla çıkması şeklinde tanımlanabilir (Kelo, Teichler ve Wachter, 2006). Her yıl binlerce öğrenci, yükseköğrenim görmek amacıyla yurtdışına gitmektedir. Bu öğrencilerin çoğunluğunu “Çin, Japonya, Endonezya, Vietnam” gibi Asya ülkeleri oluşturmaktadır (Rai 2002; Sawir, 2005). Uluslararası öğrenci hareketliliği kavramı, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından küreselleşmenin bir boyutu olarak değerlendirilmektedir (Levent ve Ka-

İletişim / Correspondence:

Doç. Dr. Özlem Güzel
Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi,
07058, Kampus, Antalya
e-posta: ozlemmguzel@hotmail.com

Yükseköğretim Dergisi / Journal of Higher Education (Turkey), 11(3), 705–716. © 2021 Deomed

Geliş tarihi / Received: Nisan / April 22, 2020; Kabul tarihi / Accepted: Ocak / January 25, 2021

Bu makalenin atfı künyesi / How to cite this article: Ehtiyar, R., Güzel, Ö., & Rzazade, H. (2021). Uluslararası yükseköğrenim öğrencilerinin temel sorun alanları: Azerbaycan uyruklu öğrenciler üzerinde nitel bir çözümleme. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(3), 705–716. doi:10.2399/yod.21.725596

ORCID ID: R. Ehtiyar 0000-0003-2719-2156; Ö. Güzel 0000-0003-0081-3530; H. Rzazade 0000-0002-7662-1124

raevli, 2013). Bu boyut, eğitim amaçlı öğrenci ağırlayan ülkeler içinde gelir yaratıcı etkiye sahiptir. Örneğin Avustralya'da eğitim, lojistik ve turizm sektörü sonrasında ülkede "üçüncü hizmet ihracatı" kalemi olmuştur (Sawir, 2005). Dolayısıyla, küreselleşmenin sınırları kaldırdığı günümüz çağında, Berry'nin (2005) vurguladığı gibi uluslararası öğrencilerin ülkeye ekonomik getirileri söz konusudur. Bu durumu göz önünde bulunduran ülkeler ve eğitim kurumları, bu öğrencilerin yaşadıkları temel sorun alanlarına hâkim olmalı ve bu temel sorun alanlarını iyileştirici bir takım stratejiler geliştirmelidirler.

Türkiye'nin özellikle yükseköğrenim eğitimi için popüler bir ülke haline gelmesi ve üniversitelerin, özellikle 2010'dan sonra uluslararasılaşmaya gittikçe daha fazla önem vermesi (Yardımcıoğlu, Beşel ve Savaşan, 2017) Türkiye'de bulunan yükseköğrenim eğitimi veren kurumların, öğrencilerin talep ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber ulusal ve uluslararası literatürde yapılmış birçok araştırmada uluslararası eğitim gören öğrencilerin birtakım sorunlarla da karşılaştıklarına dair önemli tespitlere ulaşılmıştır (Bozkırlı, Onur ve Polatcan, 2019; Kumcağız, Dadashzadeh ve Alakuş, 2016; Özer, 2012; Poedjiastutie, 2012). Bu ön tespitler, uluslararası yükseköğrenim öğrencilerinin temel sorun alanlarının ayrıntılı olarak ele alınması gerekliliğini göstermektedir. Zira uluslararası öğrencilerin yaşadığı temel sorunların tespit edilmesi ve bu sorunların giderilmesine yönelik önlemlerin alınması uluslararası eğitim programlarının daha etkin bir şekilde hayata geçmesini ve verimli olmasını sağlayacaktır. Buradan hareketle, keşfedici bir bakış açısı taşıyan bu araştırma ile Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesinde eğitim gören uluslararası öğrencilerin, öğrenim sürecinde yaşadıkları temel sorun alanları ve bu sorunlarla başa çıkma stratejilerinin bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçlarının sorunların tespiti ve sorunlara dair geliştirilebilecek önlemler ve stratejilerin oluşturulması açısından uygulamacılara yol gösterici olabileceğine inanılmaktadır. Ayrıca uluslararası öğrenciler üzerine yapılacak bu tür araştırmaların ilgili literatür için özgün ve zengin bir bilgi üretimi sağlayabileceği; bununla birlikte sonuçların farklı araştırma sorularının ve yöntemlerinin geliştirilmesine imkan vereceği düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilerin sorunlarına ilişkin birincil kaynaktan bulguların tespit edilmesi ve önerilerin sunulmasının Türkiye'nin uluslararası eğitim için daha çekici ve daha rekabetçi bir eğitim ülkesi olması yönünde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Literatür Taraması

13. yüzyılda Paris Üniversitesinin kapılarını ülke dışındaki uzmanlara açması ile başlayan uluslararası eğitim, Avrupa'da Ortaçağ'dan günümüze kadar devam etmiştir. Avrupa Yükseköğre-

tim Alanındaki gelişimlere paralel olarak, Bologna ve Lizbon Bildirgeleri ile birlikte Avrupa'daki uluslararası öğrenci sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır (Levent ve Karaevli, 2013). Küreselleşmenin bir çıktısı olarak ülkeler, eğitim sistemlerini farklı ülkelerin eğitim sistemleriyle birleştirecek ve vatandaşlarına daha geniş bakış açısı sağlayacak uluslararası eğitim programlarına imza atmaktadırlar. Bu bağlamda belirlenen politikalar, uluslararası öğrenci hareketliliğinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Sayısal verilere göre 2011 yılında, 4.3 milyondan fazla öğrenci, yükseköğrenim eğitimi için kendi ülkesinden başka ülkelere gitmiştir (OECD, 2013). Nitekim bireylerin en rasyonel davrandıkları alanlardan birisi lisans ve lisansüstü eğitimlerdir (Yardımcıoğlu vd., 2017).

Üniversitelerde eğitim gören uluslararası öğrenciler, yükseköğretim kurumlarının araştırma potansiyeline katkı sağlarken, kurumların uluslararası rekabet etme güçlerini de artırmaktadır. Çünkü yabancı uyruklu öğrenciler, kültürlerarası diyalogun gelişiminin yanı sıra doğrudan eğitimin biçimini ve niteliğini de etkilemektedir (Özer, 2012). Uluslararası öğrenciler, gelişmiş ülkelerde sadece değerli bir finansal varlık aracı olarak değil, aynı zamanda ülkelerin miraslarını paylaşan ve zenginleştiren, kültürel farkındalığı artırmaya hizmet eden bireyler olarak betimlenmelidir (Bevis, 2002; Fullinwider, 2001; Harrison, 2002; Özer, 2012). Bunun yanı sıra, eğitim için gelen uluslararası öğrenciler, ev sahibi ülkenin entelektüel sermayesine ve iş gücüne de katkıda bulunmaktadır. Ülke ve öğrenci arasında gelir sağlama ve yükseköğrenim eğitimi karşılıklı olarak el değiştirirken, her ikisi kültür alışverişi konusunda da karşılıklı olarak katkı sağlamaktadırlar (Berry, 2005). Öğrencilerin yurt dışında eğitim görmesi, onlara farklı bir kültürü keşfetme, yeni düşünme biçimleri ve davranışları öğrenme, yeni arkadaşlar edinme kapısını açarken, kültürlerarası bilgi ve becerilerini geliştirme şansı da yaratmaktadır (Andrade, 2006; McClure, 2007). Yabancı ülkede aldıkları yükseköğrenim eğitimi ile öğrenciler, yabancı bir ülkede yaşama alanı yaratarak özgüvenlerini artırmakta ve benlik duygularını geliştirmektedirler. Bununla birlikte, bu olumlu çıktılardan yanı sıra öğrenciler, eğitim için gittikleri yabancı ülkelerde bazı olumsuz durumlar ile karşılaşabilmektedirler. Bu olumsuz durumlar, hayatlarının temelini oluşturmak için gittikleri ülkede hayal kırıklığı da yaratabilmektedir.

Konuya yönelik uluslararası araştırmacılar incelendiğinde; yurtdışına yükseköğrenim eğitim amacıyla giden öğrencilerin karşılaştığı temel sorunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Allaberdiev, 2007; Altbach ve Teichler, 2001; Andrade, 2006; Annaberdiev, 2006; Bozkırlı vd., 2019; Güçlü, 1996; Güngör, 2011; Hsu, 2003; Kumcağız vd., 2016; Lui, 2009; Özer, 2012; Özkan, 2019; Poedjiastutie, 2012; Rai, 2002; Rajapaksa ve Dundes, 2002; Sam ve Eide, 1991; Sawir, Marginson, Deumert, Nyland

ve Ramia, 2008; Sovic, 2009; Sumer, 2009; Taub ve Komives, 1998; Traş ve Güngör, 2011; Tutkun, 2006; Yardımcıoğlu vd., 2017; Yeh ve Inose, 2002; Yeh ve Inose, 2003):

- Sosyo-kültürel sorunlar
- Kültürel şok
- Farklı bir kültüre uyum sağlama zorlukları
- Ülke özlemi
- Duygusal ve psikolojik sorunlar/zorluklar
- Sosyal destek eksikliği
- Sağlık sorunları
- Finansal zorluklar
- Burs yetersizliği
- Finansal olarak sömürülme
- Kişilerarası iletişim sorunu
- Yabancılaşma
- Yalnızlaşma
- Akranları tarafından dışlanma
- Psikolojik sorunlar
- Diploma denkliği sorunu
- Barınma sorunu
- Dil sorunu
- Fırsat eşitsizliği
- Huzursuzluk, endişe, mutsuzluk
- Güvensizlik hissiyatı
- Çatışma
- İrk ayrımcılığı
- Akademik sorunlar

Bu sorunların yanı sıra Yardımcıoğlu ve diğerleri (2017) tarafından yapılan bir araştırmada çok ilginç bir sonuç ortaya çıkmıştır. Çoğunluğu özellikle dil sorunu yaşayan yabancı uyruklu öğrenciler, Türk kökenli arkadaşlarının kendilerini kıskandıklarını ve onların haklarını gasp ettiklerini düşündüklerini belirtmiştir. Poedjiastutie (2012), yerel öğrencilerin tutumunu bu yönde eleştirmiştir. Yerel öğrencilerin tutumları uluslararası öğrencileri, kendilerini yukarıda bahsedilen yalnızlaşma ve dışlanma duygusuna sürüklemektedir. Bunu en çok vurgulayan öğrenciler Afrika kökenli öğrenciler olmuştur. Benzer şekilde Sam ve Eide (1991) de çalışmasında uluslararası öğrencilerin eğitim süreçleri boyunca özellikle sağlık sorunları yaşadığına dikkat çekmektedir. Bergen Üniversitesinde yapılan incelemede yazarlar, uluslararası öğrencilerin yalnızlık, yorgunluk, üzüntü ve endişe gibi duygu durumlarından ötürü paranoya, anksiyete, depresyon ve somatik şikayetler dile getirdiklerini vurgulamaktadır. Avustralya’da araştırma yapan Sawir ve diğerleri de (2008) bu gibi durumlarda öğrencilerin giderek yalnızlaşmasına vurgu yapmaktadır. Duygusal bağlamda yine Hsu

(2003), öğrencilerin kendi ülkelerindeki gelişmelerden ve olaylardan (aile ya da arkadaşların ölümü dahil) uzak kalmalarını ve öğrencilerin eğitim sonrası eve dönme konusunda endişe hissetmelerini, öğrencilerin karşılaştıkları bireysel kaynaklı sorunlar olarak ele almaktadır.

Dil sorunu konusu, birçok çalışmada ortak nokta olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin Bozkırlı ve diğerlerinin (2019) araştırmasında, öğrencilerin Türkiye Türkçesinin dil özellikleri ve temel konuşma dili kullanımında da sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Kumcağız ve diğerleri (2016) Ondokuz Mayıs Üniversitesinde uluslararası öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada, yukarıda bahsedilen dil sorunun özellikle birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinde görüldüğünün altını çizmektedir.

Özkan (2019), öğrencilerin sorunlarını yukarıda bahsi geçen konulara benzer şekilde sıralarken, aynı zamanda akademisyenlerin öğrencilerle iletişim kurma ve pedagojik yeterlilik açısından yetersiz kaldıklarını eleştiri olarak sunmaktadır. Benzer şekilde Poedjiastutie (2012), yukarıdaki sorunlardan farklı olarak Endonezya Üniversitesinin uluslararası öğrencilerinin akademik programı yetersiz bulduklarını belirtirken, akademisyenlerin davranışlarını eleştirmektedirler.

Türkiye, özellikle de yükseköğretim eğitimi için önemli bir destinasyon haline gelmeye başlamıştır. Yardımcıoğlu ve diğerleri (2017) tarafından yapılan araştırmada uluslararası öğrencilerin Türkiye’yi tercih etme nedenleri şu şekilde sıralanmıştır: aile tavsiyesi, dini yakınlık, eğitim kalitesi, kültürel yakınlık ve bilimsel başarı oranı. Özkan (2019) yaptığı çalışmada, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitim alarak “*iyi bir eğitim alma*”, “*daha iyi ve özgür yaşam şartlarında öğrenim görme*” ve “*saygın bir diploma sahibi olma*” gibi avantajlar elde etmiş olduklarını tespit etmiştir.

Yabancı uyruklu öğrencileri yumuşak güç olarak nitelendiren Türk ve diğerleri (2018), yabancı öğrencilerin Türkiye’ye eğitim için gelmeyi etkileyen motivasyonlarını kaliteli eğitim alabilme düşüncesi, Türkiye hakkındaki olumlu duyumlar ve daha önce rastlanmayan bir neden olarak film ve dizilerden etkilenme olarak sıralamaktadır. Özer’e (2012) göre, Türkiye’deki yükseköğretim görmek, öğrenciler için saygınlık kazanma ve kendi ülkelerinde özel şirketlerde işe girebilme fırsatı elde etmek demektir. Bu duruma üniversitelerin, uluslararasılaşmaya önem vermesinin yanı sıra, geliştirilen uluslararası programların da katkısı olmuştur. “TÜBİTAK, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), YÖK, İslam Kalkınma Bankası (İDB), Milli Eğitim Bakanlığı, devletlerarası anlaşmalar, Türk Ulusal Ajansı, Mevlana Programı, Comenius Okul eğitim Programı, Erasmus Programı, Leonardo Da Vinci Programı, Grundtvig Programı (yetişkin eğitimi)” ve benzeri başlatılan programlar sayesinde Türki-

ye'ye son yıllarda farklı ülkelerden öğrenciler gelmektedir (Çağlar, 1999; Yardımcıoğlu vd., 2017). Türkiye'deki üniversitelerde 2016–2017 eğitim öğretim yılında eğitim gören yabancı öğrenci sayısı 103 bin 727 olarak kayıt altına alınmıştır. Eğitim için en çok öğrenci gönderen ülke, Azerbaycan (15 bin 36) olurken, Azerbaycan'ı 14 bin 765 öğrenciyle Suriye, 10 bin 642 öğrenciyle Türkmenistan takip etmektedir (Türk, Topçu ve Yaşar, 2018). Görüldüğü üzere Azerbaycan, eğitim pazarı için oldukça önemlidir. Bu bağlamda Azerbaycanlı öğrenciler üzerinde yapılacak çalışmalar ve öğrencilerin yaşadıkları sorunların tespit edilmesi, ülkedeki eğitim turizmi açısından önem arz etmektedir. Örneğin Küçükali'nin (2016), Azerbaycanlı öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada, öğrencilerin üniversiteden memnun olduklarını ancak çoğunluğunun sosyo-ekonomik sorunlarla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmaya göre Azerbaycanlı öğrencilerin karşılaştıkları diğer problemler ise şu şekildedir:

- Öğrenim gördükleri ortamlarda yeterli sosyal olanak bulamamaları
- Derslerin yoğun olmasından dolayı dinlenmeye yeterince zaman ayıramama
- Kültürel farklılık
- Mezhep problemleri

Ek olarak Allaberdiyev'in (2007) Türk Dünyasından gelen uluslararası öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında da “karşılaşılan farklı eğitim sistemi, farklı kültürel yaşam, Türkçeyi yeterli konuşamama ve ekonomik problemler” sorunsallar olarak yansımıştır.

Son yıllarda Akdeniz Üniversitesinde de özellikle Türk Dünyasından gelecek eğitim gören uluslararası öğrencilerin sayısı giderek artmaktadır. Ancak bu öğrencilerin tıpkı diğer ülkelerde eğitim gören uluslararası öğrenciler gibi birtakım sorunları mevcuttur. Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesinde öğrenim gören uluslararası lisans temel sorun alanlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın temel araştırma problemi şu şekildedir:

- Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla gelen yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı temel sorun alan boyutları nelerdir?

Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla gelen yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı temel sorun alan boyutlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın alt problemleri ise şunlardır;

- Öğrenciler, karşılaştıkları bu temel sorun alanları ile ilgili hangi stratejileri kullanmaktadırlar?
- Öğrencilerin, karşılaştıkları temel sorunlar önem derecesine göre nasıl sıralanmaktadır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Yapılan çalışma Azerbaycan uyruklu öğrencilerin Türkiye'de eğitim aldıkları süreçte nasıl sorunlarla karşılaştıkları ve bunların asıl sebeplerinin neler olduğunu belirlemek için nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, teorik konumu açısından katılımcıların kişisel yaşam deneyimlerini ve katılımcıların bu kişisel deneyim hakkında nasıl fikir sahibi olduklarını ayrıntılı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır (Giorgi, Giorgi ve Morley, 2008). Hammersley'e (2000) göre, fenomenoloji desen çalışması yapan araştırmacı kendi varsayımlarına ve düşündüklerine göre yorumlamalar yapamaz. Olgubilim deseni araştırmalardaki işlev, kelime betimlemesinin yapılmasıdır (Stones, 1988). Bu sebeple elde edilen veriler betimleyici analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmacılar betimleyici analiz yaparken görüşmeleri mümkün olduğu kadar doğru bir şekilde tanımlamak, önceden belirlenmiş herhangi bir çerçeveden kaçınmak ve gerçeklere sadık kalmak durumundadırlar.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi tekniğinden faydalanılmıştır. Görüşme “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşme teknikleri yapı bakımından yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme olarak üç kategoride değerlendirilmektedir. Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmede şu aşamalar izlenmiştir:

- Araştırma sorusunun belirlenmesi
- Görüşme formunun oluşturulması
- Görüşmecilerin belirlenmesi
- Görüşmelerin gerçekleşmesi

Fenomenolojik verilerin toplanmasında uygulanan derinlemesine görüşme tekniğine katılan bireylerin kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri ve sorunları daha derinden anlatabilmeleri adına yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular sorulmuştur. Katılımcılara sosyo-demografik özelliklerine yönelik sorular ve çalışmanın ana amacını aynı zamanda alt problemleri de kapsayacak şekilde üç adet açık uçlu özgün soru hazırlanmıştır. Görüşmeler sırasında Azerbaycanlı öğrencilere demografik soruların yanı sıra araştırma amacına yönelik şu sorular yöneltilmiştir:

- **S1:** Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla geldiğinizde yaşadığınız temel sorunlar nelerdir? Detaylı bir şekilde anlatmısınız?
- **S2:** Karşılaştığınız bu sorunlar ile ilgili hangi stratejileri kullanarak başa çıktınız?

- **S3:** Karşılaştığınız sorunları önem derecesine göre sıralar mısınız?

Görüşme formunun iç geçerliliğinin sağlamak amacıyla konu hakkında uzman bir akademisyene danışılmış ve görüşme formunun incelenmesi sağlanmıştır.

Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi oluşturmaktadır. Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından oluşturulan ya da daha önceden oluşturulmuş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması anlayışına dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşmeler ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmaya Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesinde 2017–2018 Bahar ders döneminde eğitim gören ve en az bir sene eğitim görmüş gönüllü lisans öğrencilerinin katılımı sağlanmıştır. Görüşmelerden önce katılımcılara araştırmanın amacı açıklanarak yaşadıkları sorunları derinlemesine anlatmaları istenmiş ve konuşmaların ses kaydı yapılması için izin alınmıştır. Araştırma süresince gizlilik esaslarına bağlı kalınmış olup, görüşmeler yapılmadan önce katılımcılara çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın katılımcıları; araştırmaya gönüllü olarak katıldıkları, araştırmada isimlerinin gizli tutulacağı ve araştırma sürecinde etik konuların garanti altında olacağı ifade edildiği katılımcı izin formunu imzalayarak gönüllü olarak araştırmaya dâhil olmuşlardır.

Veri Toplama

Veriler Ocak – Mart 2018 arasında öğrencilerle birkaç kere görüşülerek toplanılmıştır. Yapılan görüşmeler 30–65 dakika arasında değişmiştir. Görüşmelerin yazıya alınarak kodlanması sürecinde katılımcıların gerçek isimleri yerine kodlar (K1, K2...) kullanılmıştır. Görüşmelerden sonra toplanan ses kayıtları yazıya dökülerek incelenmiştir. Toplanan veriler betimleyici analiz tekniği kullanılarak kodlanmış ve kodlar arasında ilişkiler belirlenmiştir. Bir sonraki aşamada kodlar temalandırılarak belli başlıklar altında toplanılmış ve gereken düzenlemeler yapı-

larak, elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Araştırma sürecinin özeti ■ Şekil 1’de gösterilmektedir.

Geçerlilik ve Güvenirlik

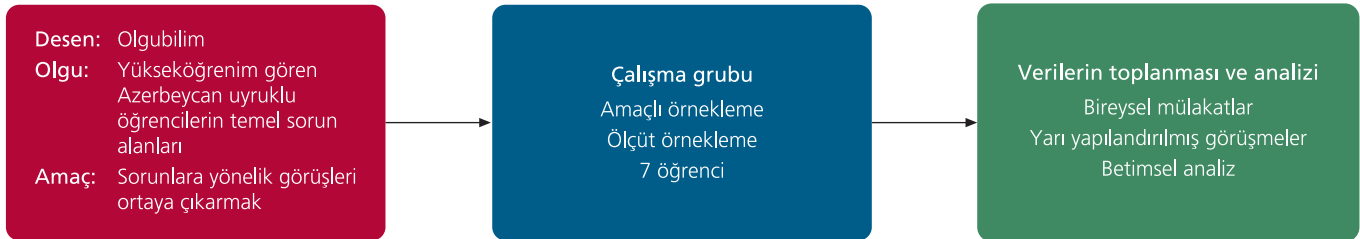
Nitel araştırmada geçerlilik, ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı olguyu doğru ölçmesi ile yakından ilişkilidir. Nitel araştırmada ise geçerlilik, araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemlemesi anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik kriterlerinin sağlanması Merriam’ın (1988) belirttiği üzere iç geçerlilik (inandırıcılık), dış geçerlilik (aktarabilirlik), iç güvenilirlik (tutarlılık) ve dış güvenilirlik (teyit edilebilirlik) stratejileri kullanılmıştır.

İç Geçerlilik (İnandırıcılık): Görüşme formu hazırlanırken ilgili yazın detaylı ve dikkatlice incelenmiş görüşme soruları bu çerçevede tasarlanmıştır. Katılımcıların bilgilerinin saklı tutulacağı ve katılımcılardan sağlanan verilerin “doğru” bilgiler olması amaçlanmıştır. Böylelikle temaların bütünlüğü, katılımcı teyidi ve uzman görüşü sağlanmıştır.

Dış Geçerlilik (Aktarabilirlik): Çalışmanın dış geçerliliğini artırmak için tüm araştırma süreci detaylı olarak açıklanmıştır.

İç Güvenirlik (Tutarlılık): Elde edilen bilgiler tarafsız bir bakış açısıyla yorumlanarak verilmştir. Görüşmelerden elde edilen veriler nitel araştırma deneyimli iki akademisyen tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve bunlar karşılaştırılarak tutarlılıkları (Kappa değerleri) hesaplanmıştır. Böylelikle değerlendiriciler arasındaki uyum ve kodlamanın güvenilir olup olmadığı ortaya çıkmıştır. Üç temaya ilişkin Kappa analiz değerleri .761 olarak hesaplanmıştır. Kappa sayısının .61–.80 arasında olması önemli düzeyde bir uyumun olduğunu (Landis ve Koch, 1977) ifade ettiği için elde edilen sonuç “önemli düzeyde” bir uyumunun olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Dış Güvenirlik (Teyit Edebilirlik): Çalışmada toplanan tüm veriler, kodlamalar, analizler, tablolar vb. tüm belgelerin bir uzman tarafından teyit incelemesi yapılmıştır.

■ Şekil 1. Araştırma süreci.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri.

No	Cinsiyet	Yaş	Türkiye’de yaşama süresi	Sınıf	Medeni durum	Aylık gelir düzeyi	Eğitim giderleri
K1	Erkek	21	4	4	Bekar	500–1000 TL	200–250 TL
K 2	Erkek	23	5	4	Bekar	500–1000 TL	200–250 TL
K 3	Erkek	22	4	4	Bekar	1001–1500 TL	200–250 TL
K 4	Erkek	19	2	1	Bekar	1501–2000TL	301–350 TL
K 5	Erkek	27	3	3	Bekar	1501–2000TL	200–250 TL
K 6	Kadın	25	3.5	3	Bekar	500–1000 TL	251–300 TL
K 7	Kadın	22	4	3	Bekar	1001–1500 TL	200–250 TL

Bulgular

Türkiye’de eğitim görmeye başlayan Azerbaycanlı öğrencilerden elde edilen veriler doğrultusunda yapılan betimleyici analiz yorumları öncesinde öncelikle katılımcılara ilişkin demografik özelliklere yer verilmiştir. Araştırmanın katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Azerbaycanlı öğrencilerin Türkiye’de eğitimleri esnasında yaşadıkları temel sorunlara yönelik görüşleri dokuz alt temada sunulmuştur. Şekil 2’de görüldüğü üzere bu temalar “ekonomik sıkıntılar”, “dil yetersizliği”, “barınma”, “kandırılma ve korkutulma”, “tecrübesizlik”, “resmi prosedür konusunda bilgi eksikliği” olarak sıralanmıştır.

Tablo 2’de araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların verdikleri cevaplardan elde edilen temalar, kodlar ve hangi katılımcının hangi koda katıldığını gösteren işaretlemeler yer

almaktadır. Devamında katılımcıların bu alt temalara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın birinci araştırma sorusunun ilk alt teması olan ekonomik sıkıntılar alt temasında iki adet kod ortaya çıkmıştır. Bu kodlar gelir yetersizliği ve burs alamama konusunda yaşanan sorunlar olarak belirlenmiştir. Söz konusu ifadeler şu şekildedir:

- “Ailemin yaşadığı ekonomik sıkıntıdan dolayı çalışmak zorunda kaldım. İki üç senedir kendi masraflarımı kendim karşılıyorum.” [K1]
- “İlk geldiğimde en yoğun yaşadığım sorun maddi konulardı. Maddi sıkıntılarım vardı ilk ülkeye geldiğimde. Burslara başvuruyordum internette. Çoğu yabancılara burs vermiyordu.” [K2]

Birinci alt tema ile uyumlu olacak şekilde görüş bildirilen bir tema ise burs bulma konusunda yaşanan sorunlardır. Ekonomik sıkıntı çeken öğrenciler burs almayı istemekteyler ancak bu konuda yeterli olanakları yakalayamamaktadırlar. Aşağıdaki ifade bu düşüncüyü somutlaştırmaktadır.

- “Maddi sorunlarım vardı. Bize devlet burs vermiyor, biz burada kendi imkânlarımızla eğitim alıyoruz. Ara sıra yarım günlük işlere gidiyorum.” [K4]

Araştırmanın birinci sorusundan elde edilen diğer tema dil yetersizliğidir. Öğrenciler, dil yetersizliğini üç farklı kodla açıklamıştır. Görüşler, Türk dilinde yetersizlik, ders dilini anlayamama, akademik başarısızlık olarak sıralanmaktadır. Dil yetersizliği sorununun altında ise Türk dilini konuşmama, ders dilini anlayamama sorunları ve bu alt sorunlardan türeyen doğal olarak akademik anlamda başarısızlık yaşama korkuları olmuştur. Katılımcı görüşleri şöyledir:

- “Türkiye’de ilk tanıdığım arkadaş Türkiyeli idi, oda arkadaşım- dı. Tabii ki ilk önce benim Türkçe sıkıntılarım vardı.” [K3]
- “Korktuğum bir konu vardı. O da derste yani hocaların ders anlatırken onları anlayamamamdı. Türkiye Türkçesini anlayamama korkusu yaşadım.” [K7]

Bir diğer alt tema ise barınma olarak belirlenmiştir. Görüş bildiren katılımcılar barınma sorununu çevreyi bilmeme, kala-

Şekil 2. Öğrencilerin yaşadıkları temel sorun alanlarına yönelik görsel.

Tablo 2. Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadığı temel sorunlar.

Temalar	Kodlar	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7
Ekonomik sıkıntılar	Gelir yetersizliği	x	x		x		x	
	Burs bulamama	x	x		x		x	
Dil yetersizliği	Türk dilinde yetersizlik			x				x
	Ders dilini anlayamama	x						
	Akademik başarısızlık	x						
Barınma	Çevreyi bilmeme	x						
	Kalacak yer sıkıntısı	x	x		x	x	x	
	Devlet yurdunda yer bulamama		x					
	Yabancı öğrenci kontenjan sıkıntısı					x		
Kandırılma ve korkutulma	Güvensizlik				x		x	
	Dolandırılma	x			x			
	Kasıtlı yanlış bilgilendirilme		x					
	Tehdit	x	x					
Tecrübesizlik	İlk yurt dışı deneyimi	x	x					
	Acemilik		x					
Resmi prosedürler konusunda bilgi eksikliği	İkamet izni konusunda yaşanan sıkıntı	x						
	Yanlış bilgilendirme-yönlendirme	x	x					
	Enformasyon yayılımı konusunda sıkıntı				x			
Kültürel farklılık	Kültürel uyumsuzluk	x			x		x	x
	Kültürel adaptasyon zorluğu			x			x	x
	Kültürel şok							x
Destek eksikliği	Mentor desteği eksikliği		x	x	x	x	x	
	Manevi destek eksikliği	x	x	x	x	x	x	
Dışlanmışlık	Din temelli ötekileştirme		x					
	Farklı kültürden dolayı dışlanmışlık				x			

cak yer sıkıntısı, devlet yurdunda yer bulamama ve yabancı öğrenci kontenjan sıkıntısı olarak betimlemektedirler. Bu alt temada 5 katılımcıdan ikisinin ifadesi şu şekildedir:

- “Konaklama yerini bulmakta biraz zorluklar yaşadık, bilmediğimiz bir yerdirdi burası.” [K1]
- “İlk zorluk buraya gelince yer bulmak oldu.” [K4]

Bir diğer tema olan kandırılma ve korkutulma temasında ise K1, K2, K4, K6 katılımcıları görüşlerini ifade etmiştir. Güvensizlik, dolandırılma, kasıtlı yanlış bilgilendirme kodları ile açıklanan katılımcı ifadeleri aşağıda görülebilir:

- “Burada kimseyi tanımıyoruz, Azerbaycanlı tanidiklar yok ve başkalarına güvenemiyoruz.” [K4]

Beşinci alt tema ise tecrübesizlik olarak belirlenmiştir. Görüş bildiren katılımcıların ifadelerinden ilk yurt dışı deneyiminin ve acemiliğin bazı problemleri ortaya çıkabileceği görülmektedir. Bu alt temada ortaya çıkmış olan 2 katılımcı ifadesi şu şekildedir:

- “Antalya’ya geldiğimde, apart otelde konaklamaya başladık, o zamanlarda 16 yaşındaydım. Başka farklı bir ülkede ilk deneyimimdi.” [K1]

Alt Probleme İlişkin Bulgular: Azerbaycan Uyruklu Öğrencilerin Eğitim-Öğretim Dönemleri Esnasında Karşılaştıkları Zorluklar ile Başa Çıkma Stratejileri

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadığı temel sorunlarının altıncı alt teması ise “resmi prosedürler konusunda bilgi eksikliği” olarak ortaya çıkmıştır. İkamet izni, yanlış bilgilendirme-yönlendirme, özel sigorta olarak kodlanan katılımcı görüşleri şu şekilde görülmektedir:

- “İkamet izni için ailemle geldiğimde buraya, onların olması gerekiyordu çünkü 16 yaşındaydım ve reşit değildim. O zaman da sıkıntılar yaşadım belge konusunda. İkametle ilgili birkaç belgem eksikti, 1-2 gün onları çözmeye çalıştık. Ailem gittikten sonra sigortayı yaptırdım, sigortanın ücreti de bayağı çoktu.” [K2]

Bir diğer alt tema ise kültürel farklılık olarak belirlenmiştir. Kültürel farklılık alt temasında altı adet kod ortaya çıkmıştır. Katılımcıların kültürel uyumsuzluk, kültürel adaptasyon zorluğu ve kültürel şok olarak kodlanan bu temaya ilişkin katılımcı görüşü şu şekildedir.

- “Azerbaycan’la Türkiye kültürü ne kadar yakın olsa da kültürel farklılıklar var.” [K4]

Bir diğer alt tema ise destek eksikliğidir. Katılımcılardan ifadelerinden ulaşılan bulgulara göre öğrenciler mentör desteği ve manevi destek konusunda eksiklikler hissetmektedirler. Katılımcı görüşü şöyledir:

- “Sorunlarla başa çıkarken ilk zamanlar kimseden manevi destek almıyordum, tek başına kalıp düşünüyordum veya arkadaşlarımla paylaşıyordum.” [K1]

Son alt tema ise dışlanmışlıktır. Katılımcı görüşleri doğrultusunda katılımcılar din temelli bir ötekileştirme ve farklı kültüre mensup olduklarından dolayı bir dışlanmışlık hissettiklerini belirtmiştir. Temaya ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

- “Dini ayrımcılık kişiye bağlı bir şey, belli bir din seçimi yapmadığım için belli bir tepki gördüm. Biraz dışlanma oldu.” [K2]
- “Bazen burada dışlanma da oluyor, örneğin, buranın vatandaşı olmadığım için ara sıra bazı yerlerde ikinci sınıf insan muamelesi de oluyor.” [K4]

Azerbaycan uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretim dönemleri esnasında karşılaştıkları zorluklar ile başa çıkma stratejilerine ilişkin görüşler beş alt temada toplanmıştır. Temalar Tablo 3’de izlenmektedir.

Tablo 3’de görüleceği üzere bu temalar bakış açısı dönüşümü, akademik mentörlük desteği alma, akran desteği, etkinliğe ve gelir yaratma şeklinde sıralanmıştır. Bakış açısı dönüşümünü farklı kültürlerle saygı, rasyonel yaklaşım, dışa dönük davranış geliştirme, stratejik arkadaş seçimi şeklinde olmaktadır. Katılımcıların görüşü şu şekildedir:

- “Düşünce şeklim değişti. Bence öğrenciler, dışarı çıkmalı, insanların içine girmelidir.” [K1]

Bir diğer alt tema ise akademik mentörlük desteği alma olmuştur. Katılımcılar akademik mentörlük alma desteğini ise danışmanlık sistemini kullanma, hocalar ile yakın iletişim kurma, sorunları hoca ve danışmanları ile paylaşabilme ile açıklamaktadırlar. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

- “Danışmanım ile ve ders aldığım hocalarımla dersle ilgili iletişimim kuruyorum. Hocalar, öğrenciye yardımcı olmaya çalışıyor.” [K1]
- “Hocalar derslerimizi toparlamamızda yardım ettiler. Ders dışında hocalarla sıkıntılarımızla ilgili bazen konuşabiliyoruz.” [K3]

Başta çıkma stratejileri konusunda ortaya çıkan bir diğer alt tema ise akran desteğidir. Akran desteği temasının altında alt temalar yerel kültürden arkadaş edinme, kendi kültüründen arkadaş edinme ve kendi kültüründen insanlar ile sorunları paylaşma ve çözümleme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

- “Sorunlarımı ev arkadaşım ile paylaşıyorum, hem maddi hem manevi birbirimize yardımcı oluyoruz. Fikir alış veriş yapıyoruz.” [K1]
- “Arkadaşlar edindikten sonra kendimi toparladım ve sorunların nasıl çözülebileceğini öğrendim.” [K2]

Katılımcıların başta çıkma stratejileri konusundaki geliştirdikleri stratejilerden biri de etkinliğe yönelme temasıdır. Temaya ilişkin alt temalar ise hobi geliştirmek, sosyal aktivitelere katılmak, üniversitenin topluluklarına üye olmak ve kendi kültürü ile ilgili olan aktivitelere katılmak şeklindedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

- “Kampüsteki sosyal aktivitelere katılmaya başladım, topluluklara üye oldum. Turlara gittik, arkadaşlıklar edindim, onun bana yararı oldu.” [K2]

Tablo 3. Öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ile başa çıkma stratejileri.

Temalar	Kodlar	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7
Bakış açısı dönüşümü	Farklı kültürlerle saygı	x						
	Rasyonel yaklaşım			x				
	Dışadönük davranış geliştirme			x	x			
	Sosyalleşme			x				
	Stratejik arkadaş seçimi	x						
Akademik mentörlük desteği alma	Danışmanlık sistemini kullanma	x						
	Hocalar ile yakın iletişim kurma	x	x		x	x		
	Sorunları hoca ve danışmanları ile paylaşabilme			x	x	x		
Akran desteği	Yerel kültürden arkadaş edinme	x		x	x		x	x
	Aynı kültürden arkadaş edinme				x		x	
	Aynı kültürden insanlar ile sorunları paylaşmak ve çözümleme				x		x	
Etkinliğe yönelme	Hobi geliştirme	x						
	Sosyal aktivitelere katılma		x	x				
	Üniversitenin topluluklarına üye olma			x				
	Kendi kültürü ile ilgili olan aktivitelere katılma				x			
Gelir yaratma	Yarı zamanlı iş bulma	x						

- “Başlarda o kadar yalnızdım ki, oturup tek başıma sadece Azerbaycan filmlerini ve kanallarını izliyordum.” [K4]

Araştırmanın son teması ise gelir yaratmadır. Öğrenciler bu temayı yarı zamanlı iş bulma alt teması ile açıklamaktadır. Bu konuda sadece bir katılımcıdan görüş alınmıştır. Katılımcı görüşü şu şekildedir:

- “Ailemde oluşan belli bir ekonomik sıkıntılardan dolayı çalışmak zorunda kaldım.” [K1]

Alt Probleme İlişkin Bulgular: Azerbaycan Uyruklu Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunların Sıralanması

Öğrencilere son olarak yaşadıkları sorunları önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. ■ Tablo 4’de görüldüğü üzere sorunların sıralaması, ■ Tablo 2’de çıkan temel sorunları desteklemektedir. ■ Tablo 4’e bakıldığında öğrencilerin, “barınma, ekonomik sıkıntılar ve uyum sağlama güçlüğü” sorunlarının öne çıktığı görülmektedir. Yine burs yetersizliği, prosedürleri bilmeme, yalnızlık, aile özlemi, mentör desteği ve ulaşım sorunlarının öğrenciler tarafından dile getirildiği görülmektedir.

Tartışma

Yükseköğretim gören Azerbaycan uyruklu öğrencilerin temel sorun alanlarını belirlemeye yönelik gerçekleştirilen çalışma “eğitim sürecinde yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı temel sorunlar, öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ile başa çıkma stratejileri ve öğrencilerin yaşadıkları sorunların sıralanması” üst temalarından ve bunlara ilişkin alt temalardan oluşmaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı temel sorunlar dokuz boyutlu olarak ortaya çıkmıştır. Bu boyutlar “ekonomik sıkıntılar, dil yetersizliği, barınma, kandırılma ve korkutulma duygusu, tecrübesizlik, resmi prosedürler konusunda bilgi eksikliği, kül-

türel farklılık, destek eksikliği ve dışlanmışlık” olarak isimlendirilmiştir. Bu temalardan en çok bahsi geçen temel sorun boyutu “ekonomik sıkıntılar” ve “barınma” sorunu olmuştur.

Ülkemizde uluslararası öğrenim gören öğrencilerin problemlerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Ne yazık ki tüm bu verilere rağmen yıllar sonra yapılan benzer çalışmalarda benzer sonuçlar tespit edilmektedir. Nitekim konuya yönelik uluslararası araştırmalar incelendiğinde; bu çalışmada çıkan temaların (ekonomik sıkıntılar, dil yetersizliği, barınma, kandırılma ve korkutulma duygusu, tecrübesizlik, resmi prosedürler konusunda bilgi eksikliği, kültürel farklılık, destek eksikliği ve dışlanmışlık) yer aldığı çalışmalar keşfedilmiştir (Allaberdiev, 2007; Altbach ve Teichler, 2001; Hsu 2003; Rai, 2002).

Gerçekleştirilen araştırmada ortaya çıkan ekonomik sıkıntı sorununun temelinde ailelerden sağlanan parasal desteğin kısıtlı olması ve öğrencilere verilen burs miktarının yetersiz düzeyde olması neden teşkil etmektedir. Öğrencilerin yaşadığı bir diğer temel sorun olan barınma ihtiyacı, bilindiği üzere, Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirlendiği üzere bireyin en önemli fizyolojik ihtiyaçlarından biridir. Bu konu önemli bir sorun alanı olarak ortaya çıkmıştır. Literatürde Annaberdiev (2006) ile Yeh ve Inose’nin (2003) çalışmalarında da barınma sorunu temel sorun olarak ortaya çıkmıştır. Yine aynı çalışmalarda dil yetersizliği de bu çalışmada olduğu gibi özellikle vurgulanmıştır. Öğrencilerin yine psikolojik temelli olarak yaşadıkları bir diğer temel sorun ise kandırılma ve korkutulmadır.

Araştırmada çıkması beklenen ve yabancı uyruklu öğrenciler açısından önemli olduğu düşünülen bir diğer sorun ise kültürel farklılıktır. Öğrenciler, başka bir ülkeye geldikleri zaman kültür şoku ile karşı karşıya kaldıklarını ve bu durumun moral ve motivasyonlarını olumsuz bir biçimde etkilediklerini bildir-

■ Tablo 4. Öğrencilerin yaşadıkları sorunların sıralanması.

Tema	Kodlar	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7
Öğrencilerin en yoğun yaşadıkları temel sorun alanları	Barınma	x	x	x		x	x	
	Ekonomik sıkıntı	x	x	x	x		x	
	Bilgisizlik	x						
	Yerel prosedürleri bilmeme	x						
	Burs yetersizliği		x					
	Ders adaptasyonu		x					
	Aile özlemi			x				
	Yeme-içme sorunu			x				
	Kültürel zorluk				x			
	Uyum sağlama güçlüğü				x	x		
	Yalnızlık					x		
	Mentör desteği eksikliği						x	
	Kültürel farklılık							x
Ulaşım								x

mişlerdir. Bu durum öğrenciler üzerinde huzursuzluk, endişe, mutsuzluk, kaygı, güvensizlik hissi, psikolojik problemler (stres, depresyon vb.) gibi sonuçlara yol açabilmektedir. Zira aşılma-
mış bir kültürel çevre, yeni ortam, beklenti farklılıkları, dil, yemek, düşünce ve bunun gibi benzeri şeyler kültürel şokun sonuçlarıdır. Black ve Mendenhall (1990) ile Adler ve Gundersen (2008) kültür şokunu yeni ve önceden bilinmeyen çevrelere dönüşük yurt dışı reaksiyonu olarak tanımlamışlardır. Araştırma bulguları öğrencilerin kültür şoku ile karşı karşıya kaldığını, bunun da onların moral ve motivasyonlarını olumsuz biçimde etkilediğini göstermektedir. Feichtinger ve Fink'e (1998) göre huzursuzluk, endişe, mutsuzluk, güvensizlik, psikolojik problemler, stres, depresyon vb. alışılmamış bir kültürel çevre, yeni ortam beklenti farklılıkları, dil, yemek, düşünce farklılıkları, dil, yemek, düşünce farklılıkları vb. kültürel şokun sonuçlarıdır. Gerçekten yabancı bir ülkeye gelen öğrenciler yeni çevrelerinin yabancılığı nedeniyle güvensizlik ve huzursuzluk duyguları yaratan bir kültür şokuna uğramaktadırlar. Ayrıca ev sahibi ülkede kendileri için yabancı veya ters olan uyarılara karşı ne tür bir tepki göstereceklerini bilememeleri ve küçük düşme korkusu öğrencilerin kendine olan güven duygularını da alıp götürmektedir. Bu durum da öğrenciler üzerinde gerilim yaratırken, öğrencilerin motivasyonunu düşürmektedir.

Sonuç olarak, üniversitelerin 21. yüzyılda uluslararasılaşmasına katkı sağlayabilecek en önemli boyutlardan birisi olan uluslararası öğrenci hareketliliği bağlamında elde edilen bu sorun alanlarının giderilmesi daha fazla yabancı uyruklu öğrencilerin çekilmesi adına eğitim kurumları için son derece önemlidir. Yine yapılan çalışma öğrencilerin kendi geliştirdikleri stratejileri de ortaya koymuştur. Bakış açısı dönüşümü, akademik mentör desteği alma, akran desteği, etkinliklere yönelme ve gelir yaratıcı unsurlara yönelme bahsi geçen stratejilerdir. Öğrencilerin eğitim dönemlerinde, uyum sağlama veya sorunlarla başa çıkmada aldıkları desteklere ihtiyaç oranları incelendiğinde; akademik danışmanların, arkadaş ve ailelerinden gördükleri desteklerin, öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik anlamda öğrencilere destek mekanizmalarının artırılması ve öğrencilere burs imkânlarının sağlanması önerilebilir. Özellikle Azerbaycan devletinin farklı ülkelere giden öğrencilere ekonomik destek sağlama konusunda çalışmalar yapılabilir. Bu öğrencilere özellikle eğitim döneminde yurtlarda yeme imkânının sağlanması ya da burs miktarlarının yaz döneminde de devam etmesi önerilebilir. Barınma sorununa istinaden yabancı uyruklu öğrencilere ayrılan kredi yurtlar kurumu kontenjanlarının artırılması öğrencilerin barınma ihtiyaçlarını ilk elden çözüme kavuşturmaya yönelik bir uygulama olabilecektir.

Ev sahibi ülkenin dilini anlıyor olmak kültürün daha iyi anlaşılmasına ve kolay analizine yardımcı olmaktadır. Azerbaycan-

lı öğrenciler kısmen ev sahibi ülkenin dilini konuşuyor olsalar da bu konuyu bir sorunsal olarak değerlendirmeleri halen bu problemi aşamadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin dil sorunlarının giderilmesinde genelde ağırlıklı olarak TÖMER'den destek alınmaktadır. Ancak bu desteğin bir yılı kapsamı dil becerilerinin ve akademik becerilerinin gelişmesi için yeterli olamamaktadır. Bu sürenin artırılması ve dil eğitiminin daha akademik düzeyde olması önerilebilir. Ayrıca dil becerilerinin gelişmesinde önemli rol oynayacağı düşünülen bir diğer uygulama olarak da üniversite bünyesinde Türk ve yabancı uyruklu öğrencileri buluşturacak platformların (sohbet günleri, etkinlikler vb.) oluşturulması önerilebilir. Yine öğrencilerin bağlı oldukları üniversiteler bünyesinde gönüllük esasına bağlı olarak ek Türkçe derslerinin verilmesi önerilebilir. Yurtdışından Türkiye'ye öğrenci gönderen ülkelerde TÖMER veya Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Türkçe öğretim merkezleri kurularak, öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önce alanda dil öğrenmeleri sağlanabilir.

Bilmedikleri bir ülkeye gelen öğrencilerin hissettikleri güvensizlik duygusunu tetikleyen durumlara karşı öğrenciler, ülkeye gelmeden önce kendi ülkelerinde kurulan bir oryantasyon merkezi ile bilgilendirilebilir. Bu anlamda öğrencilerin gerek ev kiralama için gerekse yerel halk ile yaşadıkları olumsuz tecrübelerin azaltılması yönünde üniversite bünyesinde ve şehirde öğrencilere yönelik bir ofisin kurulması önerilebilir. Böyle bir ofisin açılması öğrenci sorunlarının daha efektif ve hızlı çözüme kavuşturulmasında katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğrenciler psikolojik olarak kendilerini daha rahat hissedebilirler. Bu uygulamalar öğrencilerin önemli bir sorun olarak vurguladıkları tecrübesizlik temasına da katkı sağlayabilecektir. Gerek kandırılma korkusu gerekse tecrübesizlik korkusu bağlamında üniversite bünyesinde öğrencilere danışman ve eş arkadaş atanması gibi uygulamalar da öneri olarak sunulabilir. Özellikle akademik sorunlarına yönelik fakültelerde verilecek danışma ve rehberlik hizmetlerinin bu sorunu aşmada önemli bir rol üstleneceği düşünülebilir. Ayrıca Azerbaycanlı öğrenciler ile periyodik aralıklar ile yapılacak toplantılar öğrencilerin sorunlarını dile getirmesine imkân tanıyarak üniversitelerin nelere dikkat etmesi konusunda girdi sağlayacaktır. Ek olarak öğrenciler ile yapılacak olan bu oryantasyon merkezi uygulaması, danışman atama uygulaması ve toplantıların yapılması aynı zamanda öğrencilerin yaşadıkları resmi prosedür eksikliklerini de ortadan kaldıracaktır. Daha önce ifade edildiği gibi kendi ülkelerinde kurulacak oryantasyon ofisi uygulaması da bu duruma katkı sağlayacaktır. Yurtdışından yabancı uyruklu öğrenciler gelmeden önce veya sonra öğrencilerin bilgi alabilecekleri el kitapçıklarının hazırlanması ve öğrencilere dağıtılması da öğrencilerin yaşaması olası psikolojik temelli sorunları önlemeye katkı sağlayacaktır.

Öğrencilerin yeni kültürlere uyum sağlayabilmeleri için ülkeye gelmeden önce, ev sahiplerinin ülkedeki kültürel değerler

ve kendi kültürel değerleri arasındaki farklılıkları içeren bir eğitim programına tabi tutulmaları önerilebilir. Böylece verilen kültürel eğitim, kültürel şoku atlatmada katkı sağlayacaktır. Yeni kültürlere uyum kabiliyeti ne kadar yüksek olursa olsun bu gerilimin yaşanması kaçınılmazdır. Burada önemli olan diğer bir husus, kültürel değişim sonucu ortaya çıkan sorunların, öğrencilerin eğitim gördükleri ülkedeki eğitim kurumu yöneticilerinin bu farklılıkları anlayabilmesi ve bu konudaki duyarlılıklarına bağlı olmasıdır. Bu hususta önemli olan, yöneticilerin destekleyici bir liderlik profili sergilemesidir. Yöneticiler, farklı kültürel değerleri ve davranışları karşılıklı kurulacak bir iş birliği ortamında tanıyıp yardımcı olmalıdır. Ayrıca kültürel adaptasyon bağlamında özellikle ülke dışında aynı kültürlere sahip olan insanlarla ilişki kurup, bu ilişkiyi devam ettirmek çok önemlidir. Bu nedenle öğrencilerin ilişki kurma yeteneğini, kendini anlama temeline dayandırılarak geliştirmeye yönelik çalışmalar da yapılmalıdır.

Çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerin sorunlar ile başa çıkma stratejileri de keşfedilmiştir. Üniversite yönetimleri bu stratejileri örnek almalı ya da bu stratejileri destekleyecek bir kurum kültürü yaratmalıdır. Eğitim kurumlarının, kişisel problemlere yardımcı olmanın ötesinde bütünüyle bir yönetim kültürü geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yabancı uyruklu öğrenciler ile ilişki kurma, anlama temeline dayandırılan ve de geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Elde edilen sonuçların bölgesel ve ülke genelindeki uluslararası eğitim gören öğrencilerin sorunlarına ilişkin tartışmalara bilgi üreteceği ve bu bilginin araştırma amacına ilişkin genelleştirme çabasına imkan sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır. Araştırma kapsamında nitel yaklaşım çerçevesinde veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşmeden yararlanılmıştır. İleriki araştırmalarda odak grup görüşmesi kullanılabilir ya da nicel yaklaşım çerçevesinde genellemelere de olanak verecek şekilde anket yöntemi kullanılabilir. İleriki çalışmalarda farklı örneklemeler üzerinde araştırmalar gerçekleştirilebilir. Söz gelimi, benzer bir çalışma farklı illerde farklı üniversitelerde okuyan farklı kültürlerle mensup öğrencilerin bakış açısıyla ele alınabilir, sonuçların karşılaştırmalı değerlendirilmelerinin yapılması önerilebilir.

Yazar Katkıları / Author Contributions: RE: Fikir, tasarım, danışmanlık/denetleme, veri analizi, bulguların yorumlanması, makalenin yazılması, eleştirel inceleme; ÖG: Danışmanlık/denetleme, veri analizi, bulguların yorumlanması, kaynak taraması, makalenin yazılması, eleştirel inceleme; HR: Veri toplanması, kaynak taraması, makalenin yazılması. / *RE: Project idea, conceiving and designing the study, study monitoring, data analysis, interpreting the results, writing the manuscript, critical reading and final check of the manuscript; ÖG: Study monitoring, data analysis, interpreting the results, literature search, writing the manuscript, critical reading and final check of the manuscript; HR: Data collection, literature search, writing the manuscript.*

Fon Desteği / Funding: Bu çalışma herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği almamıştır. / *This work did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.*

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards: Yazarlar bu makalede araştırma ve yayım etiğine bağlı kaldığını, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na ve fikir ve sanat eserleri için geçerli telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu ve herhangi bir çıkar çakışması bulunmadığını belirtmiştir. / *The authors stated that the standards regarding research and publication ethics, the Personal Data Protection Law and the copyright regulations applicable to intellectual and artistic works are complied with and there is no conflict of interest.*

Kaynaklar

- Adler, N. J., & Gundersen, A. (2008). *International dimensions of organizational behavior*. Mason, OH: Thomson-South-Western.
- Allaberdiyev, P. (2007). *Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye yüksek öğrenim görmeye gelen öğrencilerin uyum düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Altbach, P. G., & Teichler, U. (2001). Internationalization and exchanges in a globalized university. *Journal of Studies in International Education*, 5(1), 5–25.
- Andrade, M. S. (2006). International students in English speaking universities. *Journal of Research in International Education*, 5, 131–154.
- Annaberdiyev, D. (2006). *Türkiye'de öğrenim gören Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumları, psikolojik uyumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 697–712.
- Bevis, T. B. (2002). At a glance: International students in the United States. *International Educator*, 11(3), 12–17.
- Black, J. S., & Mendenhall, M. (1990). Cross-cultural training effectiveness: A review and a theoretical framework for future research. *Academy of Management Review*, 15(1), 113–136.
- Bozkırlı, K. Ç., Onur, E. R., & Polatcan, F. (2019). Kafkas Üniversitesindeki Türk soylu öğrencilerin sorunlarının değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 211–228.
- Çağlar, A. (1999). Türk Üniversitelerinde öğrenim gören Türk cumhuriyetleri ve akraba toplulukları öğrencilerinin sorunları. *TODAİE Amme İdaresi Dergisi*, 32(4), 133–169.
- Feichtinger, C., & Fink, G. (1998). The collective culture shock in transition countries-theoretical and empirical implications. *Leadership & Organization Development Journal*, 19(6), 302–308.
- Fullinwider, R. (2001). Multicultural education and cosmopolitan citizenship. *International Journal of Educational Research*, 35(3), 331–343.
- Giorgi, A., Giorgi, B., & Morley, J. (2008). The Descriptive phenomenological psychological method. In C. Willig, & W. Stainton Rogers (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research in psychology*, (pp. 165–179). London: Sage.
- Güçlü, N. (1996). Yabancı öğrencilerin uyum problemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 101–110.
- Hammersley, M. (2000). *Taking sides in social research: Essays on partisanship and bias*. London: Routledge.
- Harrison, P. (2002). Educational exchange for international understanding. *International Educator*, 11(4), 2–4.

- Hsu, P. (2003). *An assessment of counseling needs of international students at University of Wisconsin-Stout Spring 2003*. Unpublished master's thesis, University of Wisconsin-Stout, Menomonie, WI, USA.
- Kelo, M., Teichler, U., & Wachter, B. (2006). *EURODATA: Student mobility in European higher e-education*. Bonn: Lemmens Verlags & Mediengesellschaft.
- Kumcağız, H., Dadashzadeh, R., & Alakuş, K. (2016). Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ndeki yabancı uyruklu öğrencilerin sınıf düzeylerine göre yaşadıkları sorunlar. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 37–50.
- Küçükali, A. (2016). Atatürk Üniversitesinde öğrenim gören Azerbaycanlı öğrencilerin sosyo-ekonomik durum ve problemleri. *Electronic Turkish Studies*, 11(2), 875–894.
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). An application of hierarchical kappa-type statistics in the assessment of majority agreement among multiple observers. *Biometrics*, 33(2), 363–374.
- Levent, F., & Karaevli, Ö. (2013). Uluslararası öğrencilerin eğitime yönelik politikalar ve Türkiye için öneriler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 38(38), 97–118.
- Lui, M. (2009). Addressing the mental health problems of Chinese international college students in the United States. *Advances in Social Work*, 10(1), 69–86.
- McClure, J. W. (2007). International graduates' cross-cultural adjustment: Experiences, coping strategies, and suggested programmatic responses. *Teaching in Higher Education*, 12(2), 199–217.
- Merriam, S. B. (1988). *Case study research in education: A qualitative approach*. San Francisco, CA, US: The Jossey-Bass Education Series.
- OECD (2013). *Implications of global value chains for trade, investment, development and jobs*. Erişim tarihi https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/unctad_oecd_wto_2013d1_en.pdf (7 Kasım 2019).
- Özer, M. (2012). Türkiye'de uluslararası öğrenciler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 59–65.
- Özkan, F. (2019). *Türkiye'de İlahiyat Fakültelerinde eğitim gören uluslararası öğrencilerin memnuniyet düzeyleri*. Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Poedjastutie, D. (2015). Culture shock experienced by foreign students studying at Indonesian Universities. *TEFLIN Journal*, 20(1), 25–36.
- Rai, G. S. (2002). Meeting the educational needs of international students: A perspective from US schools. *International Social Work*, 45(1), 21–33.
- Rajapaksa, S., & Dundes, L. (2002). It's a long way home: International student adjustment to living in the United States. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 4(1), 15–28.
- Sam, D. L., & Eide, R. (1991). Survey of mental health of foreign students. *Scandinavian Journal of Psychology*, 32(1), 22–30.
- Sawir, E. (2005). Language difficulties of international students in Australia: The effects of prior learning experience. *International Education Journal*, 6, 567–580.
- Sawir, E., Marginson, S., Deumert, A., Nyland, C., & Ramia, G. (2008). Loneliness and international students: An Australian study. *Journal of Studies in International Education*, 12(2), 148–180.
- Sovic, S. (2009). Hi-bye friends and the herd instinct: International and home students in the creative arts. *Higher Education*, 58(6), 747–761.
- Stones, C. R. (1988). Research: Toward a phenomenological praxis. In D. Kruger (Ed.), *An introduction to phenomenological psychology* (2nd ed., pp. 141–156). Cape Town: Juta.
- Sumer, S. (2009). *International students' psychological and sociocultural adaptation in the United States*. Dissertation, Georgia State University, Atlanta, GA, USA.
- Taub, D. J., & Komives, S. R. (1998). A comprehensive graduate orientation program: Practicing what we preach. *Journal of College Student Development*, 39(4), 394–398.
- Taş, Z., & Güngör, H. C. (2011). Avrupa ülkelerinden gelen Türk asıllı üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve sosyal bağlılıkları üzerine nitel bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 261–271.
- Tutkun, Ö. F. (2006). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesindeki Türkiyeli öğrencilerin uyum sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 255–267.
- Türk, M. S., Topçu, Z., & Yaşar, H. N. (2018). Türkiye'de öğrenim görmeye yeni başlayan yabancı uyruklu üniversite öğrencilerine yönelik Softpower araştırması: Gazi Üniversitesi örneği. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 1843–1866.
- Yardımcıoğlu, F., Beşel, F., & Savaşan, F. (2017). Uluslararası öğrencilerin sosyo-ekonomik problemleri ve çözüm önerileri (Sakarya Üniversitesi örneği). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(1), 203–254.
- Yeh, C., & Inose, M. (2002). Difficulties and coping strategies of Chinese, Japanese, and Korean immigrant students. *Adolescence*, 37(145), 69–82.
- Yeh, C. J., & Inose, M. (2003). International students' reported English fluency, social support satisfaction, and social connectedness as predictors of acculturative stress. *Counselling Psychology Quarterly*, 16(1), 15–28.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Deomed bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. Deomed, yayınlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / **Publisher's Note:** The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Deomed. Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). Deomed remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.